

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ ЗА ТВОРЧИСТЮ ПОДІЛЬСЬКОЇ ПОЕТЕСИ ГАННИ КОСТІВ-ГУСКИ

Стаття присвячена особливостям літературно-краєзнавчої роботи у загальноосвітній школі, використанню різноманітних методів і прийомів роботи на уроках такого типу на прикладі уроку-зустрічі із поетесою-подолянкою Ганною Костів-Гускою.

Ключові слова: уроки літератури рідного краю, методи і прийоми роботи, типи уроків, поезія, пісні.

Літературно-краєзнавча робота в школі – це один із шляхів, що веде до відродження духовних цінностей нашого народу, повертає дитячі душі до народних надбань, національно-культурних традицій, високого мистецтва художнього слова. Особливість уроків літературного краєзнавства полягає у формуванні навчально-виховного процесу так, щоб кожен учень добре знав тих, хто плекав художнє слово на теренах його малої Батьківщини, любив свій народ, гордився його історією, і в ньому пізнав себе.

На уроках літератури рідного краю обсяг матеріалу розглядається більший, ніж на звичайному уроці, а у структурі уроку можуть бути відсутні деякі традиційні для звичайного уроку елементи.

Велику роль відіграє майстерність вчителя при проведенні таких уроків, врахування психологічних і вікових особливостей учнів (іти від простого до складного, поступово підвищуючи вимоги й ускладнюючи форми занять), вміння навчати учнів виявляти власні судження, давати об'єктивну оцінку образам і явищам, вести дискусію, писати відгуки, анотації, рецензії, творироздуми, складати конспекти, тези, списки літератури, користуватися цитатами.

Залежно від мети уроку і особливостей художнього твору рекомендують різноманітні форми, методи і прийоми роботи: бесіда, огляд, диспут, обговорення, конференція, заочна екскурсія і навіть літературний вечір. Пропонуються такі типи уроків: урок-бесіда; урок-конференція; урок-зустріч з поетом; урок-екскурсія; урок-подорож; урок-конкурс; урок-пісня; урок-зустріч; урок-семінар; урок-інсценізація; урок-презентація, урок-диспут.

Відомий методист Н.Й.Волошина сприймала таку класифікацію не без застереження "оскільки їх (форми уроків – Н.Л.) можна придумувати до безмежності" [1, 11], а тому найголовніше – не форма, а результативність такого уроку.

Передумовою результативного і цікавого заняття є відсутність стандартного підходу до уроків літератури рідного краю. Таким нестандартним, цікавим у пізнавальному і виховному значенні вважаємо урок – зустріч із подільською поетесою Ганною Костів-Гускою.

Готуючись до проведення уроку рідного краю, залучаємо до підготовки увесь клас. Основні етапи підготовки: визначення теми уроку, його мети; визначення творів для прочитання; підготовка виставки художніх творів поетеси та публіцистичних матеріалів про її творчість; підбір музичного оформлення; добір творів для самостійного читання, заучування поезій напам'ять.

Консультація для учнів: допомогти виписати образні висловлювання, цитати, афоризми з творів письменниці, творчість якої вивчається.

Актуальність поезії Ганни Михайлівни полягає в тому, що вона відображає життя сучасного Надзбруччя та тривоги й радощі його мешканців. Вона справді актуальна на всі часи. Вірші Ганни Костів-Гуски вивчаються на Тернопільщині у школах на уроках української літератури у розділі «Література рідного краю». Якщо взяти до уваги, що Тернопільське Надзбруччя – східна частина Поділля, то творчість поетеси викликала б неабияку увагу та інтерес і в школярів Хмельниччини чи й усієї України.

Ганна Костів-Гуска часто зустрічається зі своїми читачами-подолянами. Така форма уроку літератури рідного краю була б найприйнятнішою для роботи зі старшокласниками. Якщо ж поетеса не зможе зустрітись із учнями – це буде заочна зустріч, але все ж таки зустріч, бо без допомоги вчителя творчість такого неординарного митця може пройти повз увагу старшокласника.

На початку уроку-зустрічі учитель представить поетесу і надасть їй слово, якщо ж зустріч заочна, то розпочнеться робота з перегляду відеозапису зустрічі з поетесою або фотомонтажу світлин.

Вчитель-філолог та підготовлені учні-ведучі ознайомлять присутніх з основними мотивами і гранями поетичної творчості поетеси.

- На початку її літературної кар'єри поет Володимир Бровченко наголошував, що «серед широкого загалу молодих віршотворців, що останнім часом так масовано стали друкуватися, Ганну Костів-Гуску вирізняє глибина і невідомість почуття, мелодійність і трепетність рядка, невтомність пошуку точного слова і образу»[4].

Наука цих віршів – це виклик тому бурхливому потокові соціалізовано-політизованої і, на жаль, здебільшого сірої «актуальної» лірики, який так часто виявлявся «на гребені». А, можливо, то просто природне й мудре прагнення митця в жорсткій веремії різних зламів переоцінки цінностей говорити з читачем передусім про таємне і неминуче, про те, що врешті-решт тримає нас на цій святій і грішній землі.

- А хіба не є дороговказами у житті народу велетні духу: Маркіян Шашкевич, Тарас Шевченко, Леся Українка, Богдан Лепкий, Максим Рильський, Василь Стус та інші славетні українці, яким поетеса присвятила свої вірші? Від них поетеса навчилася ставити Слово, Мову, Книгу понад інші багатства. У її поезії мова і совість якимось чином взаємопов'язані:

Раби – не ми, Це не про нас, звичайно,
Ще маєм пісню, маєм землю, хліб.
Але чому пекуче так, відчайню
Благає Слово: «Люди, захистіть!»[9, 253]

- І хоч навколо співаються дифірамби оновленої Україні, поетеса розуміє, що це ще не така держава, якої б хотілося народу:

Це ще не Україна. Це лиш Бог
Готує нас до першого причастя.
Це ще не воля, це лише пролог
Дороги, що нас виведе до щастя.[9, 250]

Адже поводити нації, ті, кому люди довірили керувати державою, дбають про власні інтереси, а не про загальнолюдські цінності, національне і соціальне відродження України:

В Україні нема України.
На Українських полях – бур'яни.
І нашестя нової руїни,
І тупі, безголові сини. [9, 249].

Наступним етапом стане декламування поезій Ганни Михайлівни, або робота над висловами із поезій, що стали афоризмами, найвлучнішими образними висловами.

До поезій Ганни Костів-Гуски часто звертаються українські композитори, пісні на її вірші звучать на радіо і телебаченні у виконанні відомих артистів. Наступним етапом на уроці буде звучання пісень на її слова.

Виконання пісень учнями, або прослуховування їх у грамзаписі.

Після розмови про поезію, або як супровід її виконуються пісні на слова поетеси "Бузок", "Ожиновий смуток", "Мелодія для тебе" та інші.

Найкращі з них увійшли у пісенний збірник «Жоржиновий вогонь»[8]. Як відзначила журналістка Марія Фафруник-Довгошия, сюди «увійшла лірична поезія, у якій не лише настрої душі поетеси, її глибинні почуття і філософське сприйняття світу, а й уміння з допомогою слова передати мелодію, що народжується в серці...» так хочеться, щоб ніколи «не притихла музика в душі, та, що несла мене на крилах»[8, 82], щоб вона надалі надихала поетесу на прекрасну поезію

Поетеса відзначає сорокаліття своєї творчої діяльності. Її роль і місце в сучасній українській літературі спробував проаналізувати редактор багатьох її збірок, критик і публіцист Петро Довгошия.: «Її поезія – як вічна ностальгія за світом, що, на жаль, минає. Тепер настає інша мода, культивована на Заході та інтенсивно прищеплювана сьогодні нам, українцям. А ми так любимо свої забуті і далекі хутірці і села дитинства, росяні світанки і тихоплинні річечки в них. А ми так тужили за тим дивосвітом, родичами, котрі вже за межею вічності... Це все був наш світ. І він, на жаль, не вічний. Не дай, Боже, аби він зовсім пропав. Хай ще і для наших дітей та онуків шумітимуть гіллям-кличанням Зелені свята. Хай і надалі співатиме гаївками та радісно калататиме великодніми дзвонами Пасха. Хай сміється зеленою ялиною і гамірними колядками Різдво. Хай це буде наш шанс не пропасти. А поезія – допоможе нам у цьому. Ганни Костів-Гуски та кож»[4]. У її поезії є все. «Є й істинно молитовні за ладом і тональністю мотиви: такі добротворні, такі лагідні, овіяні теплом і почуттям великої рівноваги.»[5].

Якщо поетеса присутня на зустрічі, то читати й аналізувати твори може як вона так і учні. Для цього вчитель пропонує вірші однієї із збірок, приміром "Цей тихий сум вечірнього вікна"

Читання та обговорення їх проходить в невимушеній атмосфері поезії та доброзичливості. Пропонуються для аналізу такі поезії: "Сум вечірнього вікна", "Жоржиновий вогонь", "Жінка без любові", "Я знов тебе люблю", "Не дивись мені в душу – не треба".

Ганна Костів-Гуска сповнена творчих планів. Можливо, до солідних творчих та громадських регалій: до літературних премій імені братів Лепких, Івана Кошелівця (Німеччина), «Благовіст», до ордена княгині Ольги додадуться нові. Вона – громадська діячка (депутат обласної ради кількох скликань, голова районного Конгресу української інтелігенції), у свої шістдесят сповнена нових творчих задумів. У її житті – прекрасна пора – золота осінь, її улюблена і неповторна. А це час, коли у природі якнайкраще проявляються усі барви, коли збираються найвищі врожаї.

Це – найблагодатніша пора для написання віршів. З роками творчої майстерності в палітрі пейзажної лірики та пори бабиного літа Ганни Костів-Гуски з'являються нові барви та акценти. З роками художній зір Ганни Костів-Гуски загострюється. Він прагне зафіксувати, утривалити в слові найтонші рухи природи й душі.

Підсумок уроку проведе вчитель:

«Що повніше поет переживає світ, що більше бачить і чує, то гостріше відчуває неповноту самовираження. Прагнення до найповнішого втілення в Поезії, в Свободі, в Любові, у Вітчизні переплітаються, взаємопроникають і взаємопосилюються»[10, 15]. Загалом уся поезія Ганни Костів-Гуски сприймається як передчуття любові і добра, передчуття ідеального щастя, яке неможливе в реальному житті, але без ілюзії якого неможливим стане і саме життя. І поетеса послідовно й самотньо, не озираючись на гримаси буднів, витворює свій поетичний світ, світ краси і свободи, мрії та дійсності, де цвітуть слова і палає душа!

Список використаних джерел

1. Волошина Н.И. Уроки позакласного читання у старших класах: Пос. для вчителя /Н.И. Волошина. – К.: Рад.школа, 1988. – 174с.
2. Довгошия П. Вони і час / П. Довгошия. – Тернопіль: Збруч, 2007. – 212с.
3. Довгошия П. Її поезія – як вічна ностальгія за світом // Галицький вісник. – 1998. – квітень (№18).
4. Довгошия П. Чи збагнув ще хтось у світі душу жінки? / П. Довгошия // Галицький вісник. – 1996. – квітень (№18).
5. Довгошия-Фафруник М. Я доторкнуся до слова / М. Я. Довгошия-Фартушняк // Галицький вісник. – 1997. – квітень (№20).
6. Довгошия-Фафруник М. Я слово, мов кетяг калини червоний, тобі подарую... М. Я. Довгошия-Фартушняк // Костів-Гуска Г. Червоні кетяги калини. Вибране. – Тернопіль: Джура, 2006. – С.5 – 18
7. Костів-Гуска Г. Голгофа / Г. Костів-Гуска. – Тернопіль: Джура, 2001. – 55с.
8. Костів-Гуска Г. Жоржиновий вогонь / Г. Костів-Гуска. – Тернопіль: Джура, 2004. – 132с.
9. Костів-Гуска Г. Червоні кетяги калини. Вибране / Г. Костів-Гуска. – Тернопіль: Джура, 2006. – 331с.
10. Шнерх С. Нескорені духом / С. Шнерх. – Львів: Тезаурус, 2004. – 95с.

Summary. This article deals with the peculiarities of literary work at the lessons of literature of the native land in secondary school, the use of various methods and techniques of the lessons of this type showing as an example the lesson meeting with a poet from Podillya Anna Costiv Gooska.

Key words: lessons of literature of the native land, methods and techniques, types of lessons, poetry and songs.

Отримано: 15.09.2012 р.

УДК 378.016:811.161.2

Л.В.Мужеловська

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджуємо шляхи формування мовленнєвої компетенції студентів-філологів, з'ясовуємо питання оптимізації їх пізнавальної активності в різних ситуаціях спілкування, визначаємо основні лінгвокультурологічні орієнтири професійної комунікації.

Ключові слова і словосполучення: студент, викладач, навички, уміння, мовна норма, мовленнєва компетенція, культура мовлення, мовленнєвий етикет, комунікація.

Освіта України на сучасному етапі розвитку виходить на якісно новий щабель, зумовлений змінами в суспільно-політичному житті, формуванням нових концептуальних засад національної системи освіти і державними вимогами стосовно реформування мовної освіти в Україні, спрямованими на підвищення загальної мовної, мовленнєвої і комунікативної культури громадян.

Мова – один із вирішальних чинників соціокультурного розвитку людства, який і визначає етнонаціональну ідентифікацію та індивідуальність народу й окремої людини. Вона відбиває найспецифічніші особливості психіки та світосприйняття. Саме тому зміст мовного навчання має